

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВІДБУДОВИ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ПІСЛЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Анотація. Розглянуто вплив конфліктів, військових загроз на туристичну галузь, описано досвід подолання негативних наслідків військових дій у післявоєнний період, описаний закордонними науковцями. Визначено напрямки, в яких потрібно вести роботу для подальшого розвитку туристичної галузі України.

Ключові слова: туризм, готельно-ресторанна справа, війна, міжнародний туризм, міжнародна привабливість, безпека.

Збройні конфлікти, війни послаблюють міжнародну привабливість країни, і зменшують кількість туристів, які перевагу віддають найбільш мирним країнам. Країна чи регіон, що є надзвичайно привабливими для міжнародних туристів, ризикують втратити свій потенціал, коли вони охоплені збройними конфліктами або війною. Україна є яскравим доказом негативного впливу війни як на міжнародний туризм, так і внутрішній.

Російське повномасштабне вторгнення в Україну мало значний вплив фактично на всі галузі глобальної економіки, в тому числі, й на туристичну галузь. Збільшилися ціни на нафту та паливо, ускладнилась логістика та зруйнувались традиційні міжнародні туристичні маршрути, які проходили територією України [8].

У контексті туристичного попиту конфлікт чи війна, як правило, завдають шкоди міжнародній репутації країни та негативно впливають на туристичний попит. Туристи, зазвичай, уникають зон, схильних до конфліктів, і заміняють ризиковані напрямки на безпечні.

З огляду туристичної пропозиції конфлікти та військові загрози також впливають на пропозицію туристичних послуг. У цей час значна кількість провайдерів туристичних послуг і туристичних операторів може призупинити господарську діяльність, частина туристичних дестинацій зупиняють прийом туристів через небезпеку або через активні бойові дії на їх території чи окупацію.

Загалом, низка досліджень показує, що військовий конфлікт перешкоджає розвитку індустрії туризму через відсутність миру та безпеки [4, с. 2]. Так, в Україні через війну надходження до держбюджету від тургалузі скоротилися майже на 34 % [10], а готельний бізнес України на початку війни обвалився на 90 % і наразі працює максимум на 2–3 % у грошовому виразі [9]. Це лише частина ризиків, які постали перед світовим та українським туризмом у зв'язку з даною війною.

Підсумовуючи, констатуємо, що перед міжнародним туризмом і туристичною галуззю України, внаслідок російсько-української війни, стоїть багато викликів та складних завдань, вирішенням яких потрібно займатись уже зараз.

Тепер постає питання, чи можуть країни, які зіткнулися зі спадом міжнародного та внутрішнього туризму через військовий конфлікт, ще більше відродити його та покращити свій імідж для міжнародного туризму.

Як зазначають А. Ліу та С. Прат, країна може відновити міжнародну привабливість після періоду конфлікту, незважаючи на потенційний негативний вплив війни на туристичний попит та/або туристичну пропозицію. Вони також апелюють доказами значного зростання індустрії туризму після конфлікту [7, с. 82–90] завдяки зростанню кількості туристів, яким цікава історія військових конфліктів, та інвестиціям у громадську інфраструктуру. При цьому післявоєнні країни мають демонструвати свою відданість політичній стабільності; забезпечувати низький рівень насильства й злочинності та безпечне перебування та пересування туристів.

У свою чергу, У. Халід, Л. Е. Окафор й Н. Азіз, які досліджували військові витрати та їх вплив на відновлення міжнародних туристичних потоків, зазначають, що за наявності збройного конфлікту політики повинні забезпечити виділення достатніх ресурсів на безпеку та оборону. Надані ресурси слід ефективно використовувати для управління та запобігання майбутнім збройним конфліктам, щоб створити сприятливе середовище для процвітання туризму. Науковці доводять, що витративши більше на армію, щоб відновити мир, можна не лише покращити свій імідж для міжнародного туризму, а й збільшити іноземні інвестиції завдяки високому рівню безпеки [6].

Дослідження Р. Аллурі [1] про роль туризму в постконфліктній розбудові миру свідчить, що екотуризм і місцевий туризм можуть виступати як рушій відновлення соціально-економічних основ у країнах, які оговтуються від найгірших геноцидів у новітній історії.

Це лише деякі бачення того, які кроки потрібно зробити для відновлення туризму в Україні в післявоєнний період. Проте не варто забувати, що туризм і війна не виключають одне одного. Як зазначає С. Жакот, туризм завжди існував у різних формах під час війни, у районах безпосередньо за фронтом або там, де солдати проводили відпочинок [5].

Так, наприклад, у книзі Б. Гордона [3] описано, що пам'ятний туризм починався ще до завершення війн, через відвідування полів битв слідами померлого родича або різних місць, пов'язаних із війною; заохочувались повернення до природи, популяризація регіонального фольклору, пропагування піших прогулянок або прихильності до спадщини.

Туризм спогадів фактично підготовлюється під час самої війни, з першими відвідуваннями окопів і полів битв. Це передбачає появу великих туристичних об'єктів, нових інтерпретацій, пов'язаних із відповідними регіонами, а також нових уявлень, переданих як державною політикою, так і особистими історіями захисників.

Післявоєнний туризм має вже здійснювати підготовку й плануватись, навіть до закінчення війни, різними зацікавленими сторонами (ветеранами, власниками готелів, видавництв, громадськими діячами, транспортними компаніями тощо). Війна також породжує нові та диференційовані туристичні практики: туризм стає оператором у створенні спогадів про війну, а не просто категорією практики, пов'язаної з післявоєнними місцями.

Потрібно продовжувати інтеграцію туризму у війну, в повсякденне життя в різних формах, тим самим продовжувати з нею боротися (продовження туристичного сезону, незважаючи на війну, використання відпустки, короткі подорожі регіонами). Так, з самого початку війни український туристичний і готельно-ресторанний бізнес намагається не стояти на місці та знаходити варіанти функціонування підприємств. Голова Державного агентства розвитку туризму Мар'яна Олесків зазначає, що «представники галузі досить швидко перелаштувалися на рейки війни. Готелі на територіях, де немає бойових дій працювали, як прихистки для тих, хто вимушений був тікати від масштабних обстрілів. Влітку туроператори, які спеціалізуються на внутрішніх подорожах змогли відновити свою діяльність на 50 %. Попри проблеми з електрикою великі гірськолижні курорти запускають витяги і починають приймати туристів» [10]. Ми переконані, що перетворення продовжаться й після війни. На певних територіях туризм не залишиться в тому вигляді, в якому був до військових дій. Він трансформується, поряд зі звичним для цього місця туризмом, з'являться нові його прояви, форми та види. Змін також зазнають й організаційні аспекти туризму, зміняться структура, політика та амбіції туристичного сектору.

Також для відновлення туризму потрібно розуміти, що відбудеться поява нових понять, якими потрібно в майбутньому апелювати. Так, наприклад, у рамках ідеї розвитку або відновлення туризму як стратегії відновлення після війни, військових конфліктів, існує термін «фенікс-туризм» — термін, запропонований Каусевичем і Лінчем [2, с. 785], стосується потенційної ролі, яку туризм може відігравати у відновленні територій, зруйнованих геноцидом, війною та іншими типами збройних конфліктів.

Таким чином, війна для всіх сфер життя людини задає руйнівного ефекту. Туризм, готельно-ресторанна справа в першу чергу відчули її вплив і вимушені були перелаштуватися

під нові реалії. Досвід подолання негативних наслідків військових дій у післявоєнний період, описаний закордонними науковцями, вказує на можливість значного зростання індустрії туризму України після війни, використовуючі певні важелі та напрямки роботи. Проте, вже зараз потрібно інтегрувати туризм у війну, будувати стратегію змін та шукати шляхи подолання проблем, що виникають.

Література

1. Alluri R. M. The role of tourism in post-conflict peacebuilding in Rwanda. URL : <https://reliefweb.int/report/rwanda/role-tourism-post-conflict-peacebuilding-rwanda> (accessed 12 Mar. 2023).
2. Causevic S., Lynch P. Phoenix tourism: Post-conflict tourism role. *Annals of Tourism Research*. 38 (3). P. 780–800.
3. Gordon B. War Tourism, Second World War France From Defeat and Occupation to the Creation of Heritage. Cornell University Press, Ithaca and London, 2018. URL : <http://www.jstor.org/stable/10.7591/j.ctt21kk2bs> (accessed 05 Mar. 2023).
4. Hyndman J The securitisation of Sri Lankan tourism in the absence of peace. *Stability: Int. Stability: International Journal of Security and Development*. 2015. 4(1). P. 1–16.
5. Jacquot S. Tourism and War. Via [En ligne], 19/2021, mis en ligne le 26 juillet 2021, consulté le 13 mars 2023. URL : <http://journals.openedition.org/viatourism/7095>; DOI : <https://doi.org/10.4000/viatourism.7095> (accessed 10 Mar. 2023).
6. Khalid U., Okafor L. E., Aziz N. Armed conflict, military expenditure and international tourism. *Tourism Economics*. 2020. 26 (4). P. 555–577. URL : <https://doi.org/10.1177/1354816619851404> (accessed 12 Mar. 2023).
7. Pratt S, Liu A Does tourism really lead to peace? A global view. *International Journal of Tourism Research*, 2016. 18(1). P. 82–90.
8. Артюх К. Вплив російсько-української війни на туристичну галузь в Україні та світі: що нас чекає в майбутньому. URL: <https://delo.ua/opinions/vpliv-rosiisko-ukrayinskoyi-viini-na-turisticnu-galuz-v-ukrayini-ta-sviti-shho-nas-cekaje-v-maibutnyomu-405634/> (дата звернення: 10.03.2023).
9. Лупашко А. На початку війни готельний бізнес України обвалився на 90 %. Чи є надія на відновлення. URL: <https://forbes.ua/company/na-pochatku-viyni-gotelniy-biznes-ukraini-obvalivsysya-na-90-chi-e-nadiya-na-vidnovlennya-14102022-9033> (дата звернення: 20.02.2023).
10. Податки від туристичної галузі 01.01.2022 — 01.10.2022. ДАПТ. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/cherez-viynu-nadhodzheniya-do-derzhbyudzhetu-vid-turgaluzi-skorotilisya-mayzhe-na-34> (дата звернення: 20.02.2023).

kovalenko.marko@gmail.com

Коваленко М. П.

студент

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Рвач А. М.

Аспірант

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВІДНОВЛЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО СЕКТОРУ КРАЇН У ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Анотація. Проаналізовано досвід країн у світі після тих чи інших криз. Представлено ці рішення та через їх призму запропоновано рекомендовані дії для України.

Ключові слова: світовий досвід, криза, відновлення, рекомендації.

Першим випробуванням для туристичної галузі в світі та Україні у 21 столітті став 2019 рік. Початок глобальної пандемії COVID 19 призвів до неймовірного спаду в туризмі. Попри старання та вакцинацію люди все одно не могли та не хотіли подорожувати до інших країн.